

Lykkyä lykätylle
Selvitys koululykkäysprosessista

Matias Kauppinen

Sosiaalialan opinnäytetyö
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK)

2015

LAPIN AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaali- ja terveysala

Tekijä	Matias Kauppinen	Vuosi	2015
Ohjaaja	Päivi Muranen, Seija Järvi		
Toimeksiantaja	Kaisa Rauvala		
Työn nimi	Lykkyä lykätyle		
Sivu- ja liitemäärä	34 + 3		

Opinnäytetyön kuvaus:

Opinnäytetyöni pohjana on koululykkäysprosessin vaiheet ja selvitys. Tavoitteeni on selvittää koululykkäysprosessin vaiheet ja kuinka prosessi etenee. Halusin luoda selvityksen, jota voidaan käyttää esimerkiksi esiopetuksessa.

Teoreettinen viitekehys:

Teoriapohjana opinnäytetyössäni toimii koululykkäysprosessin eri vaiheiden selvittäminen ja prosessin eteneminen. Teoria sisältää lainsäädännön ja prosessin eri vaiheet aina kolmiportaisen tuen mallista toisen esiopetusvuoden suunnitteluun.

Metodologinen johdanto:

Opinnäytetyöni on laadullinen tutkimus. Aineistona käytin sekä kirjallista aineistoa että haastattelujen perusteella saatua tietoa. Keräsin tiedon kirjoista, artikkeleista sekä haastatteluista. Aineiston perusteella laadin selvityksen koululykkäysprosessista.

Keskeiset tulokset ja johtopäätökset:

Koululykkäysprosessissa on useita vaiheita, mutta teorian tasolla prosessi on helposti ymmärrettävä. Haastattelun perusteella todellisuus ei kuitenkaan ole näin. Selvitys oli tarpeellinen, koska sellaista ei ole aiemmin tehty opinnäytetyönä.

Avainsanat: Koululykkäys, kouluvalmius, tehostettu tuki, kouluvalmiustesti, laadullinen tutkimus

LAPIN UNIVERSITY OF APPLIED
SCIENCES, Social Services

Author	Matias Kauppinen	Year	2015
Supervisor(s)	Päivi Muranen, Seija Järvi		
Commissioned by	Kaisa Rauvala		
Subject of thesis	Journey to pre-school, once again		
Number of pages	34 + 3		

Description of the thesis:

The premise of my thesis is chapters and report of the process of school delay. My purpose is to find out which chapters the process of school delay includes and how it proceeds. I wanted to create a report, which can be used for example in kindergartens.

Theoretical framework:

As the theory base of my thesis, I used the investigation of the chapters included in process of school delay and how the process proceeds. The theoretical frame contains law and the different chapters of the process all the way from general support to the planning of the second year in pre-school.

Research methodology:

My thesis is qualitative research. As material I used both literature and the knowledge got from the interviews. I gathered the information from books, articles and interviews. Based to my material I composed a report of the process of school delay.

Central results and conclusion:

The process of school delay has multiple chapters, but theoretically it's quite simple process. According to my interviews the reality is quite the opposite. The report was needed because it has been never made as thesis.

Key words: school readiness, school delay, rehabilitative instruction, school readiness test, qualitative research

SISÄLLYS

OPINNÄYTETYÖN TIIVISTELMÄ.....	2
ABSTRACT OF THESIS.....	3
SISÄLLYS	4
1 JOHDANTO.....	5
2 OPINNÄYTETYÖ.....	7
2.1 Opinnäytetyön rakenne ja tutkimuskysymys.....	7
2.2 Laadullinen tutkimus ja tutkimusmenetelmät.....	7
2.3 Prosessi.....	9
2.4 Eettisyys.....	11
2.5 Analyysimenetelmät	12
3 PERUSOPETUSLAKI	13
3.1 Velvollisuus järjestää perusopetusta ja esiopetusta	13
3.2 Tehostettu tuki	13
3.3 Erityinen tuki	13
3.4 Esiopetukseen osallistuminen	14
4 KOLMIPORTAINEN TUKI VARHAISKASVATUKSESSA	15
4.1 Yleinen tuki	15
4.2 Tehostettu tuki	16
4.3 Erityinen tuki	16
5 KOULULYKKÄYS.....	18
5.1 Varhaiskasvatussuunnitelma ja vanhempien kohtaaminen.....	18
5.2 Kouluvalmiuden määrittäminen	20
5.3 Kouluvalmiustestaus.....	22
5.4 Kouluvalmiustestien jälkeen.....	24
6 POHDINTA	27
LÄHTEET.....	30
LIITTEET	32

1 JOHDANTO

Kouluvalmiustestattavien ja koululykkäysten määrä on noussut viime vuosina, joten halusin tehdä opinnäytetyöni kyseisestä aiheesta. Kouluvalmiudesta on olemassa paljon tietoa, mutta koululykkäyksestä huomattavasti vähemmän. Minua kiinnosti koululykkäys prosessina aina huolen heräämisestä toisen esiopetusvuoden suunnitteluun asti. Koululykkäyksestä on tärkeää saada lisää tietoa ja informaatiota, jota voidaan käyttää yleisessä keskustelussa. Halusin tehdä opinnäytetyöstäni helpon lukea ja ymmärtää, joten kehitin esimerkkitapauksen koululykkäysprosessista. Tapaus selventää vaiheita lukijalle ja tekee työstäni käytännönläheisemmän.

Opinnäytetyöni tavoitteena on selventää koululykkäysprosessia. Haluan, että työni lukemalla jokaiselle selviää mitä vaiheita koululykkäysprosessissa on ja kuinka se etenee. Haluan tuottaa tietoa, jota voidaan käyttää esimerkiksi esiopetuksessa, joissa lykkäyksiä tapahtuu. Henkilökohtaiset tavoitteeni ovat kehittyä ammatillisesti sekä oppia keräämään ja tuottamaan tietoa laadullisesti.

Opinnäytetyössäni viitekehyksenä toimivat koululykkäysprosessin vaiheet ja selvitys. Teoria sisältää asiaa koskevaa lainsäädäntöä, kolmiportaisen tuen mallin sekä koululykkäysprosessin vaiheet. Pohdin vaihe vaiheelta prosessia ja sen etenemistä teoriassa ja esimerkkitapausta hyväksikäyttäen yritän näyttää, kuinka prosessi toimii käytännössä. Teorian osa-alueet liittyvät toinen toisiinsa ja etenevät lineaarisesti. Opinnäytetyöni metodologisessa osuudessa käyn läpi laadullista tutkimusta, tutkimuskysymystä sekä työni rakennetta. Sisällytän metodologiseen osioon opinnäytetyöni tarkastelua eettisestä näkökulmasta sekä analyysimenetelmien kuvauksen.

Tutkimusmenetelmänä käytin teemahaastattelua. Tein kaksi haastattelua, erityislastentarhanopettajan sekä esiopetusryhmän opettajan kanssa. Valitsin kyseiset ihmiset haastatteluihin, koska heillä oli omakohtaista kokemusta koululykkäysprosessista. Nauhoitin haastattelut ja litteroin ne jälkeenpäin. Tarkoitukseni oli saada lisää luotettavaa tietoa koululykkäysprosessista ammattilaisen

näkökulmasta. Pyrin myös saamaan kokonaiskuvan prosessista. Aiheesta ei löytynyt paljoa aineistoa, joten on tärkeää että sitä luodaan. Kouluvalmiutta on tutkittu, mutta koululykkäyksestä löytyi huomattavasti vähemmän tietoa. Tutustuin aiheeseen liittyvään kirjallisuuteen sekä artikkeleihin. Haastattelut ja kirjallinen tieto toimivat opinnäytetyöni perustana.

2 OPINNÄYTETYÖ

2.1 Opinnäytetyön rakenne ja tutkimuskysymys

Käytän opinnäytetyöni rakenteena spiraalimallia. Tämä tarkoittaa, että opinnäytetyössäni aineisto, teoria ja analyysi kulkevat käsi kädessä ja ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Spiraalimalli toimii opinnäytetyössäni paremmin kuin perinteinen malli ja tekee siitä sekä helpomman että mielenkiintoisemman lukukokemuksen. Spiraalimallin tarkoitus on myös välttää asioiden turhaa toistamista.

Tutkimuskysymykselläni pyrin selvittämään mitä koululykkäysprosessi pitää sisällään ja kuinka lykkäys tapahtuu. Määritin tutkimuskysymykseni seuraavanlaiseksi:

1. Kuinka koululykkäysprosessi etenee?

Tutkimuskysymykseni liittyy varhaiskasvatuksen tukitoimiin erityistä tukea tarvitsevan lapsen kohdalla. Tietoa keräämällä erilaisin menetelmin, pyrin luomaan kokonaiskuvan koululykkäysprosessista ja sen vaiheista.

2.2 Laadullinen tutkimus ja tutkimusmenetelmät

Laadullisen tutkimuksen on määrä lisätä ymmärrystä, antaa erilaisia tulkintoja ja antaa asioille tiettyjä merkityksiä. Se on myös persoonallinen tutkimusmuoto (Pitkäranta 2014, 13-14). Opinnäytetyöni on laadullinen tutkimus, joten käytän siinä laadullista tutkimusotetta. Laadullisessa tutkimuksessa kontekstin ymmärtäminen nousee tärkeäksi, koska sen avulla analyysi voidaan yhdistää sosiaalisiin ja kulttuurisiin yhteyksiin (pitkäranta 2010, 22).

Laadullisessa tutkimuksessa eri tutkimusotteet sekä lähestymistavat voivat mennä päällekkäin toisiinsa nähden. Tutkimuksen prosessi on luovaa ja vaatii tutkijalta tietoa tutkittavasta ilmiöstä. Sen tärkein tavoite on lisätä inhimillistä ymmärrystä, joten on tutkijan tehtävä kyetä tulkitsemaan saatuja tuloksia. Oikeanlaisen tulkinnan myötä

mahdollisuutta ymmärtää ihmisen arkea voidaan parantaa. Tutkijan tehtävänä on laatia aineistonsa perusteella uutta tietoa tai ymmärrystä lisäävä kokonaisuus. Kyseisen tavoitteen saavuttaa oivaltavalla tulkinnalla, joka puolestaan rakentuu teorian ja empiirian kanssakäymisestä. Kvalitatiivisen tutkimuksen kenttä on todella laaja ja menetelmien soveltaminen tutkimuksen tekemisessä vaatii tutkijalta luovuutta sekä oivalluksia. (Eronen, Syrjäläinen & Värri 2008, 7-10.)

Käytin työssäni laadullista eli kvalitatiivista tutkimusotetta, koska käyttäen laadullisia menetelmiä sain luotettavaa ja oikeaa tietoa. Halusin muodostaa selkeän kuvan koululykkäysprosessista yhdistelemällä saamaani tietoa kokonaisuudeksi. Aineiston hankin keräämällä sitä kirjoista, artikkeleista, internetistä sekä tekemällä kaksi haastattelua. Kyseisillä keinoilla sain paljon materiaalia, joista kokosin opinnäytetyöni.

Haastatteluja voidaan tehdä monella eri tavalla kuten puhelinhaastatteluna, käyntihaastatteluna sekä teemahaastatteluna. Teemahaastattelu on yleisin tapa hankkia tietoa tutkimuksissa. Haastattelu on luotettava tiedon lähde, koska siinä kysytään suoraan toiselta ihmiseltä tämän ajatuksia. Ne muistuttavat normaalia arjen keskustelua eroten kuitenkin siinä, että haastattelijalla on jokin tietty päämäärä, johon hän pyrkii kysymällä tiettyjä kysymyksiä ja ohjaamalla keskustelua. Suurin eroavaisuus keskustelun ja haastattelun välillä on roolijako. Haastattelija kysyy kysymyksiä ja kerää tietoa, haastateltava puolestaan vastaa kysymyksiin ja antaa tietoa. (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 23.)

Päädyn itse tekemään haastattelut, koska niillä sain luotettavaa tietoa henkilöiltä, jotka ovat ammattilaisia alallaan. Kasvotusten tehty haastattelu antaa mahdollisuuden väärinymmärrysten välttämiseen, koska kysymykset ja vastaukset voidaan selittää eikä väärintulkintoja tapahdu. Haastattelin erityislastentarhanopettajaa sekä esikoulun opettajaa, koska ajattelin heillä olevan paljon tietoa koululykkäyksistä. Sain heiltä paljon hyödyllistä tietoa, joka toimii opinnäytetyöni pohjana. Nauhoitin haastattelut ja litteroin ne myöhemmin analysoimisen helpottamiseksi.

Alussa on tärkeää luoda yhteinen pohja haastattelulle ennen kuin varsinainen haastattelu aloitetaan, aloittamisesta kannattaa myös kertoa erikseen. Ennen haastattelua voi myös

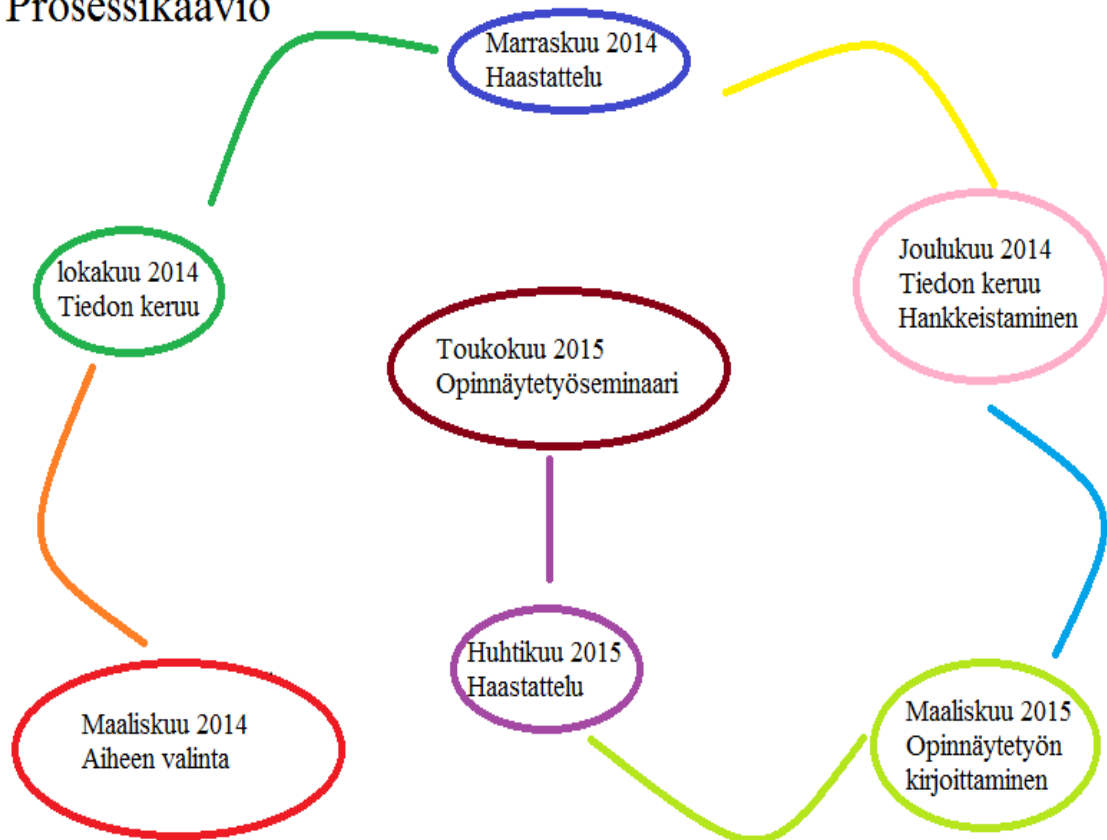
jutella yleisesti, jotta molemmat osapuolet tuntevat itsensä rennommiksi. Haastattelua ennen haastateltavalta täytyy kysyä lupa sen nauhoittamiseen, mikäli haastatteliija aikoo niin tehdä. Haastattelun kannalta on tärkeää, että haastatteliija kertoo tavoitteensa ja mihin haastattelulla tähtää, jotta myös haastateltavalla on tieto sen tarkoituksesta. On kuitenkin haastattelijan oma tehtävä päättää, kuinka paljon hän haluaan tutkimuksen kohteestaan ja itsestään paljastaa. Näistä asioista kertominen voi joko etäännyttää haastattelijaa tai haastateltavaa tai edesauttaa yhtenäisyyteen, joka puolestaan auttaa haastattelun tavoitteiden saavuttamisessa. (Ruusuvuori & Tiittala 2005, 24.)

Haastattelijan täytyy kuunnella haastateltavaa tarkasti ja huomata kun lisää sanottavaa ei enää ole. Usein lyhyehköt toteamukset kuten joo-o tai niin voivat ilmaista, että haastateltava on kertonut asiansa. Haastattelijan tulee muistaa kiittää haastateltavaa ja ilmaista, että haastattelu on loppunut, usein nauhoituksen katkaiseminen toimii selvänä merkinä. Haastatteluun voi palata vielä nauhoituksen katkaisemisen jälkeen, jos haastateltavalla on jäänyt vielä jotain sanottavaa mitä hän nauhoituksen aikana ei halunnut sanoa. (Ruusuvuori & Tiittala 2005, 26.)

2.3 Prosessi

Keksin aiheen opinnäytetyöhöni keväällä 2014. Prosessin kuvaus löytyy kaaviosta 1. Mietin useita erilaisia vaihtoehtoja aiheekseni, mutta päädyin koululykkäyksen prosessin tutkimiseen. Olin juuri harjoittelussa esiopetusryhmässä ja siitä sain ajatuksen. Aihe oli mielestäni mielenkiintoinen eikä siitä puhuta paljoa. Esittelin aiheen opettajille, jotka kertoivat sen olevan hyvä ja tarpeellinen.

Prosessikaavio

Kaavio 1 Opinnäytetyön prosessi

Aloin keräämään aineistoa lokakuussa 2014. Etsin kirjallista aineistoa eri kirjastoista ja internetistä. Aineistoa oli vaikea löytää, koska sitä oli melko niukasti. Päätin myös tehdä haastatteluja, koska ajattelin että niillä saa varmintaa ja hyödyllistä tietoa ajatellen opinnäytetyötäni. Olin harjoittelussa syksyllä 2014 Kemiläisessä päiväkodissa ja päätin haastatella kyseisessä päiväkodissa työskentelevää erityislastentarhanopettajaa. Hän suostui mielellään haastatteluun ja sovimme ajankohdaksi marraskuun. Laadin haastattelun kysymykset ja nauhoitin haastattelun. Halusin tehdä myös toisenkin haastattelun, jotta aineistoa olisi enemmän ja se olisi tarkempaa. Joulukuussa keräsin lisää kirjallista aineistoa, johon tutustua. Maaliskuussa ryhdyin kirjoittamaan itse opinnäytetyötäni. Huhtikuussa 2015 tein toisen haastatteluni esikoulun opettajan kanssa. Esittelen työni toukokuussa 2015.

2.4 Eettisyys

Etiikalla tarkoitetaan filosofian osa-aluetta, joka rakentuu arvolauseista. Sen tarkoitus on selvittää, mikä on moraalisesti hyväksyttävää ja millainen on oikea teko (Hautamäki, Lahtinen, Moberg & Tuunainen 2000, 40). Tutkijalla täytyy tutkimusta tehdessään olla eettisiä periaatteita, sääntöjä ja arvoja. Suurin osa tutkijan eettisyyden perusvaatimuksista koostuu yleisesti voimassa olevista periaatteista, joita sovelletaan tutkimustoiminnan eri vaiheisiin (Pietarinen 2002, 58).

Tutkimuksen tehtävä on tuottaa luotettavaa tietoa. Luotettavuudella tarkoitetaan sitä, että informaatio perustellaan kriittisesti. Tutkimuksessa voidaan käyttää monia erilaisia menetelmiä, mutta kriittisyyttä on sovellettava kaikkiin osa-alueisiin. Jos tutkija tuottaa heikosti perusteltua informaatiota, tutkimuksen päämäärä, tavoitteet ja todellisuuden luonteen ymmärtäminen ja selittäminen kärsivät. Tutkimuksen tuottamaa tietoa täytyy pystyä välittämään myös eteenpäin, joten siinä näkyy tulosten julkistamisen etiikkaa. (Pietarinen 2002, 59.)

Tutkijan täytyy kunnioittaa tutkimukseen liittyvien koehenkilöiden tai haastateltavien anonymiteettisuoja (Pietarinen 2002, 62). Omalla kohdallani toinen haastateltavista halusi pysyä nimettömänä opinnäytetyössäni, joten minun täytyy hänen pyyntöään kunnioittaa. Tutkimukseen osallitujille täytyy kertoa tarpeeksi tietoa tutkimuksesta, jotta he tietävät missä ovat mukana.

Opinnäytetyössäni pyrin eettisesti oikeisiin ratkaisuihin. Olen käyttänyt mahdollisimman paljon kirjallisia lähteitä internetin sijaan, kirjoista pyrin saamaan haltuuni uusimmat painokset mikäli mahdollista. Haastattelujen yhteyksissä selitin haastateltaville työni tarkoituksen ja päämäärän sekä kysyin luvan haastattelujen nauhoittamiseen. Annoin haastateltavien kertoa omia näkökulmiaan johdattelematta heidän vastauksiaan suuntaan tai toiseen. En myöskään antanut omien mielipiteideni vaikuttavan koululykkäysprosessin selvitykseen vaan tavoittelin neutraalia, tutkijalle sopivaa asennetta.

2.5 Analyysimenetelmät

Laadullisen tutkimuksen sisällönanalyysin avulla on tarkoitus tutkia kielellistä aineistoa, jossa tutkija analysoi tutkittavaan kohteeseen liittyviä rakenteita ja sisältöjä. Sisällönanalyysi luokitellaan usein laadullisen aineiston analyysimenetelmäksi. Analyysi aukaisee materiaalia niin sisällöllisesti kuin rakenteellisesti. Sisältö tarkoittaa tässä tapauksessa aineiston teemaa. (Seitamaa-Hakkarainen 1999.)

Sisällönanalyysi voidaan tehdä erilaisille dokumenteille. Dokumentit voidaan jakaa esimerkiksi visuaalisiin sekä kirjallisiin aineistoihin riippuen käytetystä ilmaisutavasta. Visuaalisia dokumentteja voivat olla esimerkiksi haastattelut ja mainokset. Kirjallisia dokumentteja ovat esimerkiksi kirjeet, lehtiartikkelit ja muistiot. Sisällönanalyysissa aineistoa pyritään katsomaan tekstin näkökulmasta. Monet aineistot on mahdollista saattaa tekstin muotoon, esimerkiksi litteroimalla haastattelu (Seitamaa-Hakkarainen 1999). Käytin opinnäytetyössäni sisällönanalyysia ja litteroinkin tekemäni haastattelut, jotta saisin ne tekstin muotoon.

Analyysin avulla aineiston sisällöstä rakennetaan tiivis paketti. Itse käytin sisällönanalyysissa laadullista tutkimusotetta, koska opinnäytetyöni oli kvalitatiivinen. Sisältöluokat valitaan ja määritellään tutkimusongelman sekä teoreettisen viitekehyksen pohjalta. Sisältöluokat on myös mahdollista rakentaa aineiston pohjalta tai viitekehystä ja teoriaa hyväksi käyttäen. (Seitamaa-Hakkarainen 1999.)

3 PERUSOPETUSLAKI

3.1 Velvollisuus järjestää perusopetusta ja esiopetusta

Perusopetuslain mukaan kunnalla on velvollisuus järjestää alueella asuville oppivelvollisuusikäisille lapsille perusopetusta sekä vuotta ennen oppivelvollisuuden alkamista esiopetusta. Kunnan on myös järjestettävä pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä oleville lapsille esiopetusta eli lapsille, jotka aloittavat perusopetuksen vuotta myöhemmin kun on säädetty. Kunta voi järjestää palvelut itse tai yhteistyössä muiden kuntien kanssa tai hankkia ne perusopetuksen järjestäjältä. Kunnat, joissa on sekä suomen- että ruotsinkielisiä, järjestävät opetuksen molemmilla kielillä. (perusopetuslaki 628/1998 2:4 §.)

3.2 Tehostettu tuki

Oppilas on oikeutettu tehostettuun tukeen, mikäli hän tarvitsee oppimisessaan säännöllistä tukea tai erilaisia tukimuotoja. Oppimissuunnitelma laaditaan yhdessä oppilaan ja huoltajan kanssa tai hänen laillisen edustajansa kanssa, mikäli siihen ei löydy ilmeistä estettä. Tehostetun tuen tulee sisältää oppilaalle annettavia tukimuotoja sekä pedagogisia järjestelyjä. (perusopetuslaki 628/1998 4:16 a §.)

3.3 Erityinen tuki

Erityinen tuki muodostuu tuesta ja annettavasta erityisopetuksesta. Erityisopetus oppilaan etu ja järjestämismahdollisuudet mukaan lukien järjestetään muun opetuksen lomassa, erityisluokalla tai muussa soveltuvassa paikassa. Ennen erityisen tuen piiriin siirtymistä koskevaa päätöstä, opetuksen järjestäjän on kuultava oppilasta ja tämän huoltajaa. Järjestäjän on myös hankittava selvitys oppilaan oppimisen etenemisestä sekä moniammatillisessa yhteistyössä tehty selvitys oppilaan saamasta tuesta ja hänen kokonaistilanteestaan. Näiden perusteella tehdään pedagoginen selvitys. Päätös erityisestä tuesta voidaan tehdä esi- ja perusopetuksen aikana tai ennen sen alkamista, vaikka aiemmin ei olisikaan tehty pedagogista selvitystä tai annettu tehostettua tukea.

Tällaisista tapauksista täytyy tehdä psykologinen tai lääketieteellinen arvio, josta täytyy ilmetä ettei oppilaan opetusta voida antaa ilman erityistä tukea. (perusopetuslaki 628/1998 4:17 §.)

3.4 Esiopetukseen osallistuminen

Oppivelvollisuus alkaa lapsella sen vuoden syksynä, kun hän täyttää seitsemän vuotta. Vuotta ennen oppivelvollisuuden alkamista lapsen on osallistuttava vuoden mittaisen esiopetukseen tai toimintaan, jolla saavutetaan esiopetuksen tavoitteet. Lapsen, joka on pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä, täytyy osallistua esiopetukseen oppivelvollisuuden alkamisvuonna. Pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin laskettava lapsi on myös oikeutettu saamaan esiopetusta samana vuonna, kun hän täyttää viisi vuotta. On huoltajan tehtävä huolehtia, että lapsi osallistuu joko esiopetukseen tai sen tavoitteet täyttävään toimintaan. (perusopetuslaki 628/1998 5:26 a §.)

4 KOLMIPORTAINEN TUKEA VARHAISKASVATUKSESSA

Varhaiserityiskasvatuksen tehtävänä on tukea varhaiskasvatuksen peruspedagogiikkaa tavalla, jolla lapsen ei tarvitse vaihtaa ryhmää saadakseen tukea oppimiseen. Varhaiserityiskasvatuksen tarkoitus on viitoittaa yhteisöllistä suuntautumista häiriökeskeisestä toiminnasta kohti tukea antavaan ja ennakoivaan toimintaan. Jotta varhaiserityiskasvatus voisi antaa tukeaan peruspedagogiikalle, edellyttää se myös henkilökunnalta ammatillista uusiutumista sekä moniammatillista yhteistyötä eri tahojen kanssa (Lahden kaupunki 2012, 6). Samaa sanoi haastattelemani esiopetusryhmän opettaja, työntekijän täytyy haluta kehittää itseään ammatillisesta näkökulmasta. Työntekijän tulee myös itse hyväksyä lapsen erilaisuus ja tuentarve sekä huomioida tämä toimintaa suunnitellessa.

Tuki on tarkoitus järjestää siten, että lapsi saa olla koko ajan hänelle tutussa ja turvallisessa ympäristössä. Tukea annetaan lapsen päivittäisten rutiinien lomassa, koska on tärkeää että arki pysyy lapselle mielekkäänä ja muuttumattomana. Mikäli lapsella huomataan erityisen tuen tarve, päivähoitoasetuksen mukaan ryhmää voidaan väliaikaisesti pienentää tai palkata ryhmään ryhmäavustaja. (Lahden kaupunki 2012, 10). Haastattelemani esiopetusryhmän opettaja kertoi, kuinka heillä esimerkiksi yksi lapsi voi ottaa kahden lapsen paikat esiopetuksessa mikäli ryhmäkoko on tarpeen saada pienemmäksi.

Varhaiskasvatuksessa lapsen saama tuki voidaan jakaa kolmen eri käsitteen alle. Nämä käsitteet ovat yleinen tuki, tehostettu tuki sekä erityinen tuki. Rajat näiden käsitteiden välissä ovat liukuvia ja tietyssä tukimenetelmässä voi olla havaittavissa jokaista kyseisistä tuen muodoista.

4.1 Yleinen tuki

Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lapsen kasvua ja kehitystä. Yleisellä tuella tarkoitetaan päiväkodin arjessa annettavaa tukea lapsille. Yleinen tuki koostuu esimerkiksi ympäristöstä, arjen toiminnasta, perushoidosta ja työntekijöiden

ammattillisuudesta (Ylinampa 2014). Tarkoitus on mahdollistaa lapselle toiminta ja leikki vertaisryhmässä. Yleinen varhaiskasvatuspedagogiikka, moniammatilliset työmenetelmät sekä erilaiset varhaisen tuen muodot muodostavat vaadittavat työvälineet yleisen tuen tarjoamiseksi. Työntekijöiden ja ympäristön on vastattava tarpeisiin, joita tarvitaan varhaisen tuen takaamiseksi. Lisäksi vanhempien suostumuksella on mahdollista käyttää erilaisia moniammatillisia kumppaneita kuten erityislastentarhanopettajaa, terveydenhoitajaa tai psykologia. Tuen tarpeen seuranta ja arviointi on myös erttään tärkeä osa yleistä tukea. (Lahden kaupunki 2012, 10.)

4.2 Tehostettu tuki

Yleinen tuki saattaa osoittautua riittämättömäksi jonkun lapsen kohdalla ja tällöin tukea tehostetaan kehittämällä arjen käytäntöjä. Lapsen kehitystä seurataan jatkuvasti ja mikäli yksilöllistä tuen tarvetta on havaittavissa, vanhemmat ohjataan hakemaan jatkotutkimuksia lapselleen. Yksilötutkimuksia tarjoavat mm. puheterapeutit, toimintaterapeutit, psykologi sekä perheneuvola. Tehostettu tuki on huomattavasti yksilöllisempää verrattuna yleiseen tukeen. Tukimuotoja on erilaisia, mutta esimerkiksi erityislastentarhanopettajan tuki, ryhmän pienentäminen tai ryhmäavustajan palkkaaminen voivat auttaa lasta saamaan tarvitsemaansa tukea. Tukitoimet riippuvat lapsen tarpeesta. (Lahden kaupunki 2012, 10-11.)

4.3 Erityinen tuki

Erityinen tuki on kolmiportaisesta tuesta viimeinen. Se edellyttää työtettä, joka on intensiivisesti totutettu ja tukee oikea-aikaisesti lasta. Erityinen tuki on joustavaa ja koostuu yksilöllisistä käytänteistä niin pitkään kun lapsella on sille tarvetta. Myös erityiseen tukeen liittyy tiivis seuranta ja arvio siitä, kuinka tuki kohdentuu. Tehostettu tuki voi osoittautua riittämättömäksi, jos lapsi tarvitsee eriytyneempää ja kokonaisvaltaisempaa tukea kehitykseen, kasvuun ja oppimiseen esimerkiksi arkitaidoissa ollessa kehitettävää. Tällöin huoltajat voivat hakea lapselleen erityistä tukea. Kun lapsi tarvitsee erityistä tukea ollessaan esiopetuksessa, hänelle annetaan

erityisopetusta. Asiantuntijan lausunnon perusteella lapselle voidaan myös suositella koululykkäystä (Lahden kaupunki 2012, 11). Koululykkäystä käytetään viimeisenä tuen keinona, jos muut tukimuodot eivät ole auttaneet. Haastattelemani erityislastentarhanopettajan mukaan tehostetun ja erityisen tuen raja on hiuksenhieno ja voi olla vaikeaa luetella tietty tukimuoto jommankumman tuen piiriin. Hän kertoi myös, että erityinen tuki on enemmän koulumaailmaan liittyvä termi, kun taas esiopetuksessa pyritään käyttämään tehostettua tukea. Erityisen tuen tavoite on tukea lasta siten, että hän saavuttaa asetetut tavoitteet (Peltonen 2005, 140).

Tero on 5-vuotias poika, jonka perheeseen kuuluu isä ja äiti. Hän on siirtynyt juuri esiopetukseen. Hän on syntynyt joulukuussa ja on nuorin ryhmästään. Tero rakastaa leikkimistä ja siksi hän tulee mielellään päiväkotiin joka päivä. Hän on kuitenkin siirtynyt esiopetusryhmään, jossa täytyisi tehdä muutakin kuin leikkiä. Ryhmässä työskentelee lastentarhanopettaja sekä lastenhoitaja. Tero pitää työntekijöistä, mutta ei aina jaksa kuunnella ja keskittyä ryhmän kokoontumisten aikana. Teron mielestä matemaattiset tehtävät ovat tylsiä ja hän leikkisi paljon mielummin värikkäillä pingviineillä, joita pitäisi sarjoittaa.

Lastentarhanopettaja on huomannut Teron vaikeudet keskittymisessä sekä hänen asenteensa eskaritehtäviä kohtaan. Syksyäkin on kuitenkin kulunut jo kaksi kuukautta eikä Teron mielenkiintoa tai innostusta ole saatu heräämään. Hän on jäänyt toisista auttamatta jälkeen. Lastentarhanopettaja päättää ottaa huolenaiheensa esille Teron vanhempien kanssa käytävässä varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelussa.

5 KOULULYKKÄYS

Esiopetuksella on useita tavoitteita. Erityisesti sillä pyritään edistämään lapsen kehitys- ja oppimisedellytyksiä yhteistyössä kodin ja huoltajien kanssa. Esikoulussa pyritään myös kehittämään lapsen sosiaalisia taitoja ja antamaan lapselle myönteisiä oppimiskokemuksia, joista on hyötyä myöhemmin koulussa. Lasten fyysisen, psyykkisen, sosiaalisen, kognitiivisen ja emotionaalisen kehityksen seuraaminen on tärkeää ja mahdollisia vaikeuksia voidaan ennaltaehkäistä. Esiopetuksen tulisi olla lapsilähtöistä ja jokainen lapsi tulisi huomioida yksilöllisesti. (Hujala, Backlund-Smulter, Koivisto, Parkkinen, Sarakorpi, Suortti, Niemelä, Kuronen, Knubb-Manninen, Smeds-Nylund, Hietala & Korkeakoski 2012, 23.)

Suomessa lapset aloittavat koulunkäyntinsä sen vuoden syksynä, kun täyttävät seitsemän vuotta. Lapset ovat yksilöitä ja heidän kehityksensä voi kulkea eri tahtia muiden lasten kanssa, joten koulunsa aloittavien lasten kehitystasossa näkyy eroja. Vuosittain kouluun menevien lasten joukossa on yksilöitä, joiden koulussa tarvittavat valmiudet eivät ole riittäviä. Heidän kohdallaan kouluun siirtymistä voidaan lykätä vuodella eteenpäin. Mikäli lapsi on jo aloittanut koulun, hänen koulunkäyntinsä voidaan keskeyttää ja siirtää hänet takaisin esiopetukseen. (Lummelahti 2001, 72.)

Koulunkäynnin aloitusta voidaan myös aikaistaa yhdellä vuodella. Mikäli lapsen koulunkäynnin aloitusta halutaan siirtää, sitä pitää hakea poikkeusjärjestelynä opetuksen järjestäjältä. Perusopetuslain mukaan lapsen on osallituttava kouluvalmiustutkimuksiin. (Linnilä 2006, 97). Kun tein haastattelujani, kävi ilmi että lapsen koulunkäyntiä voidaan lykätä ilman lausuntoa vanhempien näin halutessa. Jos päiväkotia ja vanhemmat katsovat lapsen parhaaksi lykätä koulua vuodella, se tehdään.

5.1 Varhaiskasvatussuunnitelma ja vanhempien kohtaaminen

Esiopetuksessa käydään vanhempien kanssa varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelut sekä syksyllä esiopetuksen alkaessa että keväällä. Keskusteluissa jutellaan lapsesta ja kuinka hänellä menee, lapsen osaamisesta, kehityksen kohteista ja vanhempien

mietteistä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan yhteistyössä vanhempien sekä henkilöstön kanssa. Se on työväline, jossa otetaan huomioon lapsen vahvuudet ja tuen tarpeet. Siinä pyritään huomioimaan myös lapsen omat kokemukset ja arvio tulevaisuuden näkymistä. Suunnitelmassa käydään läpi lapsen yksilöllisen ohjauksen ja varhaiskasvatuksen yhteensovittamista sekä muutoksia, joita toiminnassa ja ympäristössä tehdään (Laukaa, 3). Haastattelemani esiopetusryhmän opettajan mukaan syksyn keskusteluissa pyritään katsomaan jo löytyykö lapselta taitoja, joita täytyisi vahvistaa ennen kouluun siirtymistä. Varhaiskasvatussuunnitelman laatiminen yhdessä vanhempien kanssa on oleellinen osa kasvatuskumppanuutta.

Vanhempien kanssa käydään keskustelua ja keskustelussa voidaan esimerkiksi verrata lapsen käyttäytymistä kotona ja esiopetuksessa. Tilanteessa on mahdollista miettiä esimerkiksi onko lapsen käyttäytyminen ympäristöstä riippuvaa. Vanhemmille voidaan antaa myös tietoa erilaisista tukimuodoista, mukaanlukien koululykkäyksestä, ja keskustella mitkä muodot olisivat sopivia kyseessä olevalle lapselle (Lummelahti 2001, 77). Erityislastentarhanopettaja kertoi minulle kuinka erilaisia reaktioita koululykkäyksen mahdollisuuden esiintuominen herättää. Usein vanhemmat pelkäävät lapsen leimautumista. Pedagoginen arvio tehdään joka tapauksessa, vaikka vanhemmat eivät antaisi siihen lupaa. Se on esiopettajan velvollisuus (Ylinampa 2014). Huolen syntyessä esiopetusryhmän opettaja voi esimerkiksi jutella erityislastentarhanopettajan kanssa ennen kuin ilmaisee huolensa myös vanhemmille. Haastattelussa erityislastentarhanopettaja kertoi kuinka tämän jälkeen voidaan ehdottaa vanhemmille palaveria, johon voisi tulla mukaan tarvittavat henkilöt, esimerkiksi perheneuvolan psykologi tai terapeutti. Tässä vaiheessa voidaan katsoa hyötyisikö lapsi esimerkiksi toimintaterapian arviosta (tuen tarpeesta riippuen) ja olisiko jatkotutkimuksista hyötyä. Erityislastentarhanopettajan mukaan hän ottaa yhteyttä seuraavaan tahoon, kun huoli huomataan ja vanhempien kanssa on keskusteltu. Tämä helpottaa vanhempia, koska heidän ei tarvitse itse ryhtyä etsimään oikeita henkilöitä tuen saamiseksi.

On syksyn vasu (varhaiskasvatussuunnitelma) keskustelun aika ja Teron vanhemmat ovat tulleet päiväkotiin keskustelemaan lapsestaan. Esiopetusryhmän opettaja kertoo ensin miten Terolla on mennyt päiväkodissa. Hän kertoo kuinka innokkaasti Tero leikkii ja kuinka hyvät sosiaaliset taidot hänellä on. Opettaja ottaa puheeksi Teron

keskittymisen vaikeudet ja mielenkiinnon puutteet ja kysyy vanhemmilta ovatko he huomanneet kotona vastaavaa. Tero on kertonut kotonakin miten tyhmää tehtävien teko on ja vanhemmat ovat huomanneet kuinka vaikeita tietyt asiat, kuten kirjaimet ja numerot, hänelle ovat. Myös neuvolan viisivuotistarkastuksessa on huomattu, että Terolla on välillä vaikea keskittyä. Opettaja ja vanhemmat alkavat miettimään erilaisia vaihtoehtoja Teron tukemiseksi. He sopivat, että Tero saisi käydä erityislastentarhanopettajan luona. Opettaja kertoo myös koululykkäyksen mahdollisuudesta, mutta vanhemmat ovat hieman epäileviä sen suhteen.

5.2 Kouluvalmiuden määrittäminen

Kouluvalmiuden käsite kertoo jo itsessään, että kaikilla ei ole riittävää kouluvalmiutta. Kun koulunaloitus on poikkeava (koululykkäys tai koulun varhentaminen), ajattelee helposti että myös itse lapsi on poikkeava (Linnilä 2011, 17). Kouluvalmiuteen käsitteenä liittyy ajatus, jonka mukaan koulunkäyntiä ja opetusta ei voitaisi aloittaa ennen kuin lapsi on valmis hyötymään ja omaksumaan sitä. Esimerkiksi lapsen kognitiiviset ja sosiaaliset taidot kehittyvät lapsen mukana ja niiden avulla hän voi käydä koulua ja hyötyä siitä. Koululykkäyksen tarkoitus on lykätä koulunkäyntiä vuodella, jotta lapsi saisi enemmän aikaa kehittää näitä taitojaan. Seuraavana vuonna hän olisi valmiimpi siirtymään kouluun kärsimättä oppimisvaikeuksista. Teoriassa tälle mallille on mahdollista esittää neuropsykologisia perusteluja aivojen kypsymisestä ja kypsymisen viivästymisestä, jonka mukaan puutteiden ennustamattomuus voi vaikuttaa lapsen kehitykseen (Linnilä 2006, 99). On tutkittu, että lapsen lukemisen ja matemaattisten taitojen taso esiopetuksessa ovat liitettävissä saman lapsen akateemisen menestyksen tasoon kolmannen luokan loppuun saakka (Brown & Lan 2014, 2).

Linnilä viittaa kirjassaan Kouluvalmiudesta koulun valmiuteen Oinoseen (1969), jonka mukaan kouluvalmius koostuu monien alueiden kuten karkea-, ja hienomotoriikan, kognitiivisten kykyjen, kielen, puheen ja kommunikaation, sosiaalis-emotionaalisen kehityksen, adaptiivisuuden, auditiivis-visuaalisten funktioiden, neuropsykologisen statuksen ja integratiivisten prosessien riittävästä kehityksestä tietyssä ikävaiheessa. Koululaiselta odotetaan myös oikean asenteen valmiutta sekä valmiutta kohdentaa ja

ylläpitää tarkkaavaisuutta. Valmiutta voidaan tarkastella monelta eri kantilta. Osaltaan valmius voi tarkoittaa sitä, että lapsi on saavuttanut kehityksessään tason, jolloin hän oppii ikäisiltään vaadittavat taidot melko helposti. Osaltaan taas valmius voi tähdätä tiettyyn toimintaan, esimerkiksi kirjoittamisen oppimiseen. Sillä voidaan myös tarkoittaa lapsen persoonallisuuden kehityksen tasoa sekä sosiaalisten, motoristen sekä henkisten toimintojen aluetta. (Linnilä 2006, 100.)

Haastattelemiani erityislastentarhanopettaja sekä esikoulun opettaja kertoivat molemmat, että kouluvalmiutta määriteltessä täytyy ajatella kuinka lapsi pärjäisi koulussa. Syitä koululykkäykseen on todella paljon, mutta yleisesti katsoen voidaan todeta, että lykkäys on ajankohtainen, mikäli lapsi ei ole kehitykseltään ikäisensä tasolla. Tämä voi tarkoittaa, että hänellä voi olla esimerkiksi vaikeuksia keskittymisessä tai arjen toiminnot voivat olla vaikeita suorittaa itsenäisesti (pukeminen, vessassa käynti). Lykkäys antaa vuoden lisää aikaa lapselle kasvaa valmiimmaksi kouluun. Lapsen koulua voidaan lykätä myös ilman, että hän käy kouluvalmiustesteissä jos se on aiheellista.

Tero on nyt käynyt useamman kerran erityislastentarhanopettajan luona, joka on teettänyt hänellä tehtäviä. Erityislastentarhanopettaja on myös huomannut Teron vaikeudet keskittymisessä ja hän kertoo Teron esiopetusryhmän opettajalle, että Tero voisi käydä kouluvalmiustutkimuksissa.

Iltapäivällä Teron isä saapuu hakemaan tätä ja esiopetuksen opettaja kertoo hänelle mitä erityislastentarhanopettaja oli sanonut. Teron isä lupaa puhua vaimonsa kanssa ja ilmoittavan opettajalle heti pikimmiten. Opettaja mainitsee, ettei testeistä ole mitään haittaa ja vanhemmilla on kuitenkin viimeinen sana lykkäyspäätöksessä. Heti seuraavana päivänä Teroa tuotaessa päiväkotiin, hänen vanhempansa suostuvat lähettämään Teron kouluvalmiustesteihin. Erityislastentarhanopettaja ja Tero jatkavat tapaamisiaan samalla, kun Tero odottaa aikaansa psykologin luokse, minkä erityislastentarhanopettaja on varannut hänelle.

5.3 Kouluvalmiustestaus

Lapsen kannalta olisi hyvä, jos koululykkäysprosessi saataisiin alkamaan mahdollisimman aikaisin. Haastateltavan erityislastentarhanopettajan päiväkodissa päätökset kouluvalmiustesteihin lähtijöistä pyrittiin tekemään jo ennen joulua. Testit pyritään tehdä tammi-, helmi- ja maaliskuussa. Testeihin voi olla jonoa ja ruuhkaa, joten niihin pääsy voi helposti venyä pidemmälle keväälle. ”Odotusaika” päätöksestä lähettää lapsi testeihin ja sinne pääsyyn on siis liukuva, joka riippuu jonosta. Haastateltava kertoo, että monesti kouluvalmiustesteihin pääsy venyy liian pitkälle. (Ylinampa 2014.)

Psykologisessa kouluvalmiustestauksessa on yleensä kaksi vaihetta, ryhmä- ja yksilötestaus. Ryhmätutkimuksen tarkoituksena on testata, kuinka lapsi osaa keskittyä. Myös lapsen kyky ottaa vastaan ohjeita ja toimia itsenäisesti testataan. Ryhmätutkimustestejä on erilaisia, mutta niissä käytetään mm. Malmquistin koulukypsyystestiä. Kyseinen testi on kehitetty jo 50-luvulla ja sen rinnalle on tullut muita testejä. Uusin ryhmätutkimusmenetelmä (kouluvalmiuden ryhmätutkimus), joka on käytössä, on kehitetty Turussa. Ryhmätutkimustesti koostuu seitsemästä eri osasta. Testi soveltuu muuhunkin kuin kouluvalmiuden testaamiseen ja työryhmä on kehittänyt uuden testin, joka toimii päiväkodin, vanhempien ja perheneuvolan yhteistyönä. Kouluvalmiustestaukseen kuuluu myös yksilötutkimus, joka vaatii noin 3-5 käyntikertaa. (Linnilä 2006, 104.)

Psykologin tutkimus sisältää vähintään lapsen älyllisen tason mittauksen. Psykologi arvioi ja havainnoi omalla kokemuksellaan ja ammattitaidolla lapsen valmiutta. Testejä on erilaisia, joista mainitsen esimerkkinä WISC-R-testin, WPPSI-testin, TML-testin, NEPSU-testin, HTP-testin sekä MVPT-testin. WISC-R-testi kertoo lapsen kielellisistä ja ei-kielellisistä taidoista. WPPSI-testi puolestaan kertoo lapsen yleisestä älykkyydestä. Se on kehitetty 3-7-vuotiaille ja se mittaa kykyjä eri älykkyyden osalueilla. TML-testi testaa lapsen yleistä älykkyyttä ja se koostuu kuudesta tehtävästä, jotka on laadittu ikätason mukaan. Testiä voidaan käyttää aina 2-vuotiaista 99-vuotiaisiin. NEPSU testaa lapsen suoritustasoa ja kertoo, mikäli lapsella löytyy mahdollisia erityishäiriöitä. HTP-testi kertoo lapsen kypsyystasosta ja hänen

persoonallisuutensa sopeutumisesta ympäristöön. VMI-, ja MVPT testit ovat kehitetty mittaamaan lapsen visuaalista hahmottamista. (Linnilä 2006, 104.)

Esiopetuksessa itsessäänkin arvioidaan lapsen kouluvalmiutta. Lapsen jatkuva havainnoiminen on yksi tapa määrittää lapsen kouluvalmiutta. Työntekijät voivat kiinnittää huomiota lapsen sosiaalisiin taitoihin, itsensä ilmaisuun, ongelmanratkaisukykyihin sekä psyykkiseen tasapainoon. Nykyään lasten havainnoinnin merkitystä on korostettu ja sen avuksi kehitetty erilaisia menetelmiä. Havainnointi on tärkeä osa jokapäiväisestä esiopetuksessa tehtävästä työstä. (Linnilä 2006, 105.)

Yksi uusimmista lapsen kielellisiä taitoja testaavista testeistä on Turun yliopiston kehittänyt Diagnostiset testit 1. Testi pitää sisällään kielellisen tietoisuuden sekä lukemisen ja kirjoittamisen testaukset ja arvioinnin. Motoriikan arviointi on olennaista kouluvalmiudesta puhuttaessa, koska viisivuotistarkastuksessa huomatu motoriset vaikeudet ennustavat vaikeuksia myös kouluun lähtemisen vaiheessa. MTI-kirja on luotu esittelemään ohjelma, joka tähtää motoriikan ja havaitsemisen arviointiin ja harjoittamiseen. (Linnilä 2006, 106.)

Myös neuvolatoiminnalla on rooli kouluvalmiuden testaamisessa (Lamminmäki & Meriläinen 1997, 27). Lapselle järjestetään viisivuotistarkastus, jossa hänen kehitystään tarkkaillaan ja arvioidaan. Ilmenneet ennusmerkit oppimisvaikeuksista ovat olleet melko selviä. Leikki-ikäisen neurologinen arvio on arviointimenetelmä, joka on kehitetty neuvoloiden käyttöön lapsen kehityksen arvioimisen avuksi (Linnilä 2006, 106). Erityislastentarhanopettaja, jota haastattelin, kertoi että lasta ei voi lähettää kouluvalmiustesteihin ilman vanhempien lupaa. Aina ensin täytyy kysyä vanhempien mielipidettä ja heidän luvallaan lähettää lapsi testeihin. Mikäli vanhemmat eivät halua lapsensa menevän testeihin, lapsen ei tarvitse osallistua niihin. Kouluvalmiustestit voidaan kuulemma nähdä melko negatiivisessa valossa ja vanhemmilla voi olla ennakkoluuloja niitä kohtaan. (Ylinampa 2014).

On joulukuu ja Tero odottaa kuumeisesti joulupukkia. Hän pääsee vihdoinkin kouluvalmiustesteihin ja kertoo innokkaasti psykologille, mitä toivoo joululahjaksi. Psykologi juttelee Teron kanssa ja lopulta he alkavat tekemään WPPSI-testin. Psykologi

tarkkailee Teroa ja hänen käyttäytymistään tapaamisen ajan. Kun testi on ohi, psykologi kiittää ja hyvästelee Teron, jonka toinen jalka on jo menossa oven toisella puolella.

Testin tulokset ja havaintonsa analysoituaan psykologi ottaa yhteyttä päiväkotiin ja lähettää myös testin tulokset. Hän suosittelee Terolle koululykkäystä. Esiopetusryhmän opettajan tehtävä on välittää tulokset Teron vanhemmille, jotka ovat tulossa käymään päiväkodilla opettajan pyynnöstä. Vanhemmat ovat hieman kauhuissaan tuloksista ja he ovatkin hieman puolustuskannalla. He näkevät Teron vaikeudet, mutta eivät tahtoisi että Tero joutuu käymään esikoulun toiseen kertaan.

5.4 Kouluvalmiustestien jälkeen

Lapsi voi käydä kouluvalmiustesteissä ja saada sieltä tuloksia, jotka suosittelevat tai eivät suosittele lykkäystä. Viime kädessä päätös lykkäyksestä on kuitenkin vanhempien (Horstschräer & Muehler 2014, 271). Mikäli kouluvalmiustestin pitäjä suosittelee lykkäystä, vanhemmat voivat silti lähettää lapsen kouluun normaalisti jos heidän mielestään se on paras vaihtoehto. Vanhempien tulee olla kuitenkin yksimielisiä ratkaisusta, toinen vanhemmista ei voi tehdä päätöstä yksin. Lapselle jatketaan tehostetun tuen ja muiden tarvittavien tukitoimien antamista, oli päätös mikä tahansa. Vaikka testeistä saadut tulokset eivät suosittelisi lykkäystä, vanhemmat voivat silti pyytää sitä jos ajattelevat, että lapsi sitä todella tarvitsee. Joskus vanhemmille voi olla todella hankalaa päättää koululykkäyksestä lapsensa kohdalla, koska se saatetaan nähdä negatiivisena asiana (Carlton & Winsler 1999, 338).

Lykkäysvuoden toiminnan suunnittelu lykätyn lapsen kohdalla on esikoulun opettajan vastuulla. Ihmettelen, että suunnitteluun ei ole keksitty apuvälineitä vaan vastuun ottaa vain opettaja. Ylinampa sanookin, että lapselle voi olla tylsää käydä samat asiat uudestaan läpi toisena vuonna peräkkäin. Mielestäni esiopetusryhmän opettajalle pitäisi ehdottomasti kehittää jokin ohjevihko, mistä voisi ottaa vinkkejä tai saada ajatuksia lykkäysvuoden toimintaa suunniteltaessa. Olisi tärkeää kohdentaa toimintaa siten, että

se kehittää kyseessä olevan lapsen taitoja niissä asioissa, joissa hänellä on vaikeuksia. (esiopetusryhmän opettaja 2015.)

On myös mahdollista, että lapsi siirtyy starttiluokalle. Starttiluokalla tarkoitetaan päiväkotiryhmää, joka toimii koulun tiloissa. Luokka pyrkii toimimaan tiiviissä yhteistyössä koulun kanssa ja järjestää esimerkiksi yhteisiä musiikintunteja, retkiä ja muuta toimintaa. Luokan työntekijät ovat varhaiskasvatuksen ammattilaisia. Lapsilla on henkilökohtaiset opetussuunnitelmat, joiden laatimisesta vastaa opettaja yhdessä vanhempien ja muiden yhteistyötahojen kanssa. Starttiluokan tehtävä on valmistaa koululyykkäyksen piirissä olevat lapset koulua varten. Luokalla lapset saavat osallistua itse toiminnan suunnitteluun ja siihen kannustetaan. (Lamminmäki & Meriläinen 1997, 127.)

Starttiluokka tekee yhteistyötä perheneuvolan kanssa. Myös psykologi on paikalla lapsen henkilökohtaista opetussuunnitelmaa laadittaessa vanhempien ja opettajan lisäksi. Tällainen kokous järjestetään vuoden alussa. Siinä katsotaan myös millaista tukea lapsi on saanut aiemmin ja millaisesta tuesta tai terapiasta olisi hänelle apua kyseisenä vuonna. Psykologi testaa lapset vielä vuoden lopussa ja sitten mietitään onko tämä valmis siirtymään kouluun. Keväällä järjestetään uusi kokous, johon voi osallistua vanhempien lisäksi myös lapsen tuleva opettaja. Tarkoitus on, että vanhemmat kuulevat mitä tietoja uudelle opettajalle lapsesta annetaan. Tätä kautta vanhemmat saavat itsekin tutustua uuteen opettajaan ja yhteistyön aloittaminen hänen kanssaan helpottuu. (Lamminmäki & Meriläinen 1997, 131)

Kaikkein hankalimmaksi prosessissa haastattelemani erityislastentarhanopettaja kokee vanhempien kohtaamisen. Lykkäys nähdään usein negatiivisessa valossa, mikä on osittain informaation puutetta. Opettaja ajattelee, että olisi hyvä saada jonkinlainen tietopaketti tai lehtinen koululyykkäyksestä ja siitä saaduista kokemuksista. Usein vanhemmilla ei ole juurikaan tietoa lykkäyksestä ja sillä saavutetuista tuloksista. Tällöin lykkäysprosessikin voisi toimia paremmin.

Opettaja osoittaa ymmärtävänsä myös vanhempien huolen Teron koululyykkäyksestä ja kertoo, mikä tarkoitus koululyykkäyksellä on. Tero saisi vielä vuoden ajan kypsyä

rauhassa, jolloin hän olisi myös valmiimpi lähtemään kouluun. Hänellä on aiempia kokemuksia lykätyistä lapsista, joista hän kertoo mielellään. Lykättyjen lasten vanhemmat ovat kouluun siirtymisen jälkeen ottaneet häneen yhteyttä ja kertoneet, että lykkäys oli ollut onnistunut ratkaisu heidän lapsensa kohdalla. Koulu sujui ilman mitään ongelmia ja lapsellakin oli siellä mukava olla, koska hän pärjasi hyvin eikä jäänyt jälkeen muista. Hän kertoo myös, että vanhempien halutessa Tero voisi myös lähteä kouluun kyseisen vuoden syksyllä, mutta ilmaisee myös huolensa seurauksista.

Keskusteltuaan opettajan kanssa, vanhemmat ovat sitä mieltä, että koululykkäys olisi oikea vaihtoehto Terolle. He ajattelevat, että ilman koululykkäystä Teron polku koulumaailmassa olisi paljon mutkikkaampi kuin sen tarvitsisi olla. He kertovat opettajalle mielipiteensä ja sanovat kertovansa Terolle uutiset. Esiopetusryhmän opettajan vastuulle jää suunnitella seuraavan vuoden toiminta ja kuinka toisesta esiopetusvuodesta on Terolle hyötyä. Kevään varhaiskasvatussuunnitelmakeskusteluissa opettaja ja vanhemmat keskustelevat yhdessä toisesta esiopetusvuodesta ja sen sisällöstä sekä millaisia odotuksia heillä on Teron suhteen.

6 POHDINTA

Opinnäytetyöprosessi oli henkilökohtaisesti vaativa tehtävä. Aihe oli melko helppo valinta, kun lopulta sain idean päähäni. Sain heti hankaluuksia vastaan, koska en meinannut löytää koululykkäys aiheesta kirjoja juuri ollenkaan vaan tuntui, että kaikki kirjat vain sivuavat sitä. Lopulta löysin onnekseni yhden loistavan kirjan, jonka pohjalta oli hyvä lähteä hakemaan uutta tietoa kirjoista, internetistä ja haastatteluista. Koululykkäyksestä ei löytynyt paljoa kirjallisuutta, mikä kertoo mielestäni myös aiheeni tärkeydestä. Onnekseni haastatteluni toivat minulle paljon uutta tietoa, mikä loi tietynlaisen pohjan koko opinnäytetyölleni sekä omalle asenteelleni sitä kohtaan. Haastateltavien kuuntelu ja haastattelun analysoiminen herättivät todella mielenkiintoni aiheeseeni, koska haastatteluissa sain aitoja kokemuksia ja tapauskohtaisia esimerkkejä koululykkäysprosessista. Haastateltavien saaminen oli melko helppoa, he olivatkin tuttujani harjoittelujen yhteyksistä.

Haastattelukysymykset olisin voinut suunnitella paremmin. Onneksi haastateltavat kertoivat paljon asioita, myös kysymysten ulkopuolelta. Opin kuinka tärkeää haastattelun suunnitteleminen on. Valitsin haastattelujen paikaksi haastateltavien työpaikat, koska ajattelin että he olisivat rennompia siellä kuin jossain muualla. Ajallisesti onnistuin haastatteluissa melko hyvin, ne eivät kestäneet liian pitkään mutta sain silti kaiken tarvittavan tiedon. Minua jäi myös mietityttämään olisiko kannattanut toimittaa kysymykset haastateltaville etukäteen, jotta he olisivat voineet valmistautua paremmin. Jos olisin hallinnut ajankäyttöni paremmin, olisin ehdottomasti halunnut haastatella koululykätyn lapsen vanhempia, jotta olisin saanut näkökulmaa myös siltä puolelta. Nyt tietoni jäivät pitkälti päiväkodin työntekijöiden varaan.

Oppimiskokemuksena opinnäytetyön tekeminen oli hyvin mielenkiintoinen, koska sitä tehdessä täytyy hallita monia asioita. Ajanhallinta oli itselleni hyvin vaikeaa, aina tuli jotain eteen kun täytyi alkaa kirjoittamaan, mutta lopulta pakon edessä sain itseeni puhtia ja kirjaimia paperille. Opin hakemaan tietoa eri tavoin ja kirjastosta tulikin yksi lempipaikoistani. Oli mielenkiintoista huomata, kuinka eri paikoista haetut tiedot samasta asiasta eroavat toisistaan, siitä johtuen lähteitä kohtaan tulikin olla kriittinen.

Sain apua aineiston etsinnässä, mikä helpotti työni tekoa todella paljon. Minulla oli myös hyvä opponoiija, jonka avulla sain työni valmiiksi ajoissa.

Työni aihe on tärkeä monelta eri kantilta. Toivon, että tästä opinnäytetyöstä saataisiin informaatiota, jota voitaisiin jakaa esimerkiksi ”koululykkäreiden” vanhemmille. Prosessi itsessään oli minulle hieman epäselvä, tiesin kyllä että lykkäreitä on ja koululykkäys on mahdollisuus. Nyt, opinnäytetyöni loppuun tehneenä, ajattelen että koululykkäys on todellakin mahdollisuus eikä rangaistus. Muistan itsekin nuorena miehenä alakoulussa puheet luokalle jättämisestä. Näimme sen rangaistuksena ja se todellakin leimasi kyseessä olevaa lasta. Haastattelujen ja aineiston perusteella uskon, että tämä asenne on edelleenkin vallitseva, myös koululykkäyksestä puhuttaessa. Informaation levittäminen koululykkäyksistä on mielestäni ratkaisevassa asemassa asenteiden muuttamisessa. Vieläkin on vanhempia, jotka eivät halua lykätä lapsensa kouluun siirtymistä leiman takia. Jos heillä olisi enemmän tietoa aiheesta ja positiivisista kokemuksista, joita koululykkäyksistä on saatu, en usko että itse lykkäystä nähtäisiin niin negatiivisena asiana. Jokainen meistä on yksilö ja kehittyy eri tahtiin, niin on lapsemmekin.

Haastattelemanani erityislastentarhanopettaja sekä esikoulun opettaja toivoivat molemmat jonkinlaista lehtistä tai pakettia koululykkäystä koskien, minkä voisi jakaa vanhemmille. Mielestäni tässä olisi jollekin todella hyvä opinnäytetyön aihe; tehdä päiväkodeille jaettavaksi tiedote koululykkäyksestä. Koululykkäyksestä saisi muitakin todella hyviä aiheita opinnäytetyöhön, mutta mielestäni prosessin selvityksellä oli hyvä aloittaa.

Koululykkäysprosessi itsessään ei ole kovin monimutkainen, mutta se vaatii päätöksen itse lykkäyksestä ja tie sinne on monimuotoinen, koska koululykkäystä käytetään viimeisenä vaihtoehtona kun muut tukitoimet eivät auta tai ne todetaan riittämättömiksi. Usein lykätyille on annettu vähintään tehostettua tukea ennen lykkäystä ja tuki on voinut alkaa vuosia aiemmin kun lykkäys on ajankohtainen. Näen kouluvalmiustestaukset ongelmallisena siinä mielessä, että ne kertovat useimmiten lapsen akateemisista kyvyistä, vaikka huoli saattaa piillä esimerkiksi sosiaalisissa taidoissa. Sosiaalisia taitoja on vaikea testata, joten lastentarhanopettajilla on suuri

vastuu huomata ongelmat. Se vaatii lastentarhanopettajilta myös suurta ammattitaitoa. Oli myös mukavaa lukea ja kuunnella, kuinka työntekijät pyrkivät antamaan tukea jo varhaisessa vaiheessa ettei lapsen kohtaamat vaikeudet pääsisi suurenemaan.

LÄHTEET

- Brown, C & Lan, Y. 2014. A qualitative metasynthesis comparing U.S. teachers' conceptions of school readiness prior to and after the implementation of NCLB. *Teaching and Teacher Education*.
- Carlton, M & Winsler, A. 1999. School readiness: The need for a Paradigm Shift. *School Psychology review*.
- Eronen, A., Syrjäläinen, E & Värri, V. 2008. Avauksia laadullisen tutkimuksen analyysiin. 3.painos. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Esiopetusryhmän opettaja. 2015. Yksityinen päiväkotit. Esiopetusryhmän opettajan haastattelu 12.4.2015.
- Hautamäki, J., Lahtinen, U., Moberg, S & Tuunainen, K. 2000.1-4.painos. *Erityispedagogiikka 1*. Vantaa: WSOY.
- Horstschräera, J & Muehlera, G. 2012. School entrance recommendation: a question of age or development? Mannheim. Germany: Routledge.
- Hujala, E., Backlund-Smulter, T., Koivisto, P., Parkkinen, H., Sarakorpi, H., Suortti, O., Niemelä, T., Kuronen, I., Knubb-Manninen, G., Smeds-Nylund, A., Hietala, R & Korkeakoski, E. Esiopetuksen laatu. 2012. Jyväskylä: Koulutuksen arviointineuvosto.
- Karjalainen, S., Launis, V., Pelkonen, R & Pietarinen, J. 2002. Tutkijan eettiset valinnat. Tampere: Gaudeamus
- Lahden kaupunki 2012. Kasvun ja oppimisen tuki varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. Viitattu 27.3.2015.
[http://www.lahti.fi/www/images.nsf/files/B68844399A4CF856C2257A8500218EC1/\\$file/kasvun%20ja%20oppimisen%20tuki%202012.pdf](http://www.lahti.fi/www/images.nsf/files/B68844399A4CF856C2257A8500218EC1/$file/kasvun%20ja%20oppimisen%20tuki%202012.pdf).
- Lamminmäki, T & Meriläinen, L. 1997. Onnistunut aikalisä. Kokemuksia koululyykkäyksestä. Jyväskylä: WSOY.
- Laukaa. Tiedoksi. Varhaiskasvatussuunnitelmat. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma. Viitattu 30.4.2015.
<http://laukaa.fi/upload/docs/perhepaivahoito/vasuprosessi.pdf>.
- Linnilä, M. 2006. Kouluvalmiudesta koulun valmiuteen. Poikkeuksellinen koulunaloitus koulumenestyksen, viranomaislausuntojen ja perheiden kokemusten valossa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Linnilä, M. 2011. Kumpi on valmis- lapsi vai koulu. *Mediapinta*.
- Lummelahti, L. 2001. Yksilöllinen esiopetus. 1.painos. Tampere: Tammi.

Peltonen, H. 2005. Opiskelun tuki esi- ja perusopetuksessa. Saarijärvi: Opetushallitus

Perusopetuslaki 21.8.1998/628.

Pitkäranta, A. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. E-Oppi.

Pitkäranta, A. 2010. Laadullisen tutkimuksen tekijälle. Viitattu 30.4.2015

https://www.samk.fi/download/13153_Laadullisen_tutkimuksen_tyokirja_APitkaranta.pdf.

Ruusuvuori, J & Tiittula, L. 2005. Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Jyväskylä: Gummerus.

Seitamaa-Hakkarainen. 1999. Kvalitatiivinen sisällönanalyysi. Viitattu 25.4.2015

http://www.metodix.com/fi/sisallys/01_menetelmat/02_metodiartikkelit/seitamaa_kv_alitatiivinen_sisallon_analyysi/kooste.

Pitkäranta, A. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. E-Oppi.

Pitkäranta, A. 2010. Laadullisen tutkimuksen tekijälle. Viitattu 30.4.2015

https://www.samk.fi/download/13153_Laadullisen_tutkimuksen_tyokirja_APitkaranta.pdf.

Ylinampa, T. 2014. Koivuharjun Toivolan päiväkoti. Erityislastentarhanopettajan haastattelu. 12.11.2014.

LIITTEET

Liite 1. Erityislastentarhanopettajan ja esikoulun opettajan haastattelu

Liite 1

HAASTATTELU

1. Minkälaisia tukitoimia käytetään ennen lykkäystä/käytetäänkö? Missä vaiheessa koulun lykkääminen on ajankohtaista?
2. Mitä tarkoitetaan yleisellä, erityisellä ja tehostetulla tuella varhaiskasvatuksessa?
3. Kenen toimesta prosessi koulun lykkäämiseen käynnistyy? Kuka ottaa yhteyttä keneenkin?
4. Kuinka lapsi ja vanhemmat reagoivat ja suhtautuvat koulun lykkäämiseen?
5. Miten prosessin tapahtumat sijoittuvat vuosikelloon?
6. Kuinka nopeasti kouluvalmiustestaukseen pääsee, kun päätös sinne menemisestä on tehty?
7. Näkyykö moniammatillinen yhteistyö prosessissa? Kuinka eri roolit jakautuvat(vanhemmat, lapsi, elto, lto..)?
8. Millaiset tutkimukset (kouluvalmiustestaus) ovat? Mitä ne pitävät sisällään? Ovatko ne aina samanlaisia?
9. Mitä tapahtuu, jos lykkäystä ei havaita tarpeelliseksi?
10. Jos lapsen todetaan tarvitsevan lykkäystä, kuinka eskari jatkuu hänen osaltaan? Tarvitaanko yleistä, erityistä tai tehostettua tukea?
11. Kuinka lapsen kohdalla suunnitellaan toista esiopetusvuotta? Eroaako toinen esiopetusvuosi ensimmäisestä?

12. Miten lykkäyksen tarve määritellään? Kenen suostumuksia siihen tarvitaan? Kenen päätettävissä lykkäys lopulta on?

13. Mitkä asiat ovat johtaneet mielestäsi kouluvalmiustestattavien määrän nousuun?

14. Mitkä ovat mielestäsi suurimmat koulun lykkäämisen prosessiin liittyvät tai siitä nousevat haasteet?

15. Kuinka prosessia voitaisiin mielestäsi parantaa?

16. Muuta?